

Dragana V. Todoreskov

LAKOĆA I NEPOSREDNOST

(Vasa Pavković: *Daleki, daleki susret*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2022)

Neke se priče odvijaju kako moraju.

Bile zaključene ili nezaključene.

Vasa Pavković

Bez obzira na činjenicu da je Vasa Pavković polihistor, moja prva, žanrovska asocijacija u vezi sa njim je – priča, i to ne samo njeno pisanje, nego i afirmacija u srpskoj književnosti. Pesnik, esejista, kritičar, priređivač i romansijer, Vasa Pavković je, prema mom mišljenju, najubedljiviji kao pripovedač kraćih formi, što dokazuje njegova najnovija knjiga *Daleki, daleki susret* koja broji devetnaest naslova podeljenih u četiri ciklusa. Preciznije rečeno, reč je o dva ciklusa, te „prološkoj” i „epiloškoj” pripovetci koji zbirci daju izvestan cirkularni oblik, pa i smisao.

U središtu piščeve pažnje nalaze se žene: majke, supruge, ljubavnice, tetke, često, *almodovarovski* rečeno, „na ivici nervnog sloma”, ali skupa s njima koračaju njihovi sinovi, očevi, muževi, ljubavnici itd. I nisu samo složeni međuljudski odnosi, odnosno relacije između rodova/polova,

zastupljeni u knjizi *Daleki, daleki susret* – tu su i neki od trenutaka zabeleženih u razgovorima sa usamljenim pojedincima („Šumareva kuća”) ili susretima sa životinjama („Do gađaj sa malim psima”) koji upotpunjuju i inače široku paletu tematsko-motivskih okupacija ovoga autora. „Šumareva kuća” jedna je od retkih priča u zbirci koja neguje snažan otpor prema sistemu koji je naneo nepravdu malom čoveku, koji, kako veli, „plaća dug” zbog savesnog rada, dok druga pripovetka za temu uzima nebrigu društva prema napuštenim životinjama, ali i njihov međusobni odnos u kojem prepoznajemo relacije svoje, ljudske vrste.

Od bliskog, katkad naglašeno erotskog, do slučajnog susreta, od uobičajenih bračnih čarki do višegodišnjih odnosa supružnika koji prerastaju u mržnju, od uspomena do naporednog postojanja više vremenskih zona, pisac nas vodi kroz jedan prostor smešten pred kraj HH i na početak HHI veka, pri čemu je radnja uglavnom smeštena u Beograd, gde se, među mnogobrojnim zgradama, u kafićima ili mračnim ulicama, upoznaju stranci neobičnih navika, raspoloženja i emocija koje variraju od straha do besa. Tako ćemo u priči pod nazivom „Gospođo, gospođice” upoznati ženu nalik višestrukoj ličnosti koja se u dvema identičnim situacijama i gotovo istovetnom ambijen-

tu/mestu ponaša suprotno pripovedačevim očekivanjima. „Čudna žena” prikazuje samodazohistički odnos gde je narator tek slučajni, ali dobro upućeni svedok u ljubavne relacije partnera i partnerke kojima prisustvuje, a u „Sponzorskom ručku” pak žena/devojka koristi nepoznatog muškarca da bi zadovoljila svoje finansijske potrebe. Sa druge strane, iščašenosti nisu lišene ni pojedini brakovi: od histerične žene i mržnjom ispunjenog muža („Kapi iz česme”) koji se razdvajaju da bi njihov odnos na kraju kulminirao tišinom obojenom nerazumevanjem i osvetom, pa sve do „Ključa” koji nastavlja komplikovan, devijantan, pa čak i kontradiktoran odnos koji se nabolje očituje muževljevom servilnošću, ali i strašću:

Od mržnje su mi iskrsavale suze u uglovima očiju. Pritisnuo sam prstima kapke i trudio se da dišem što tiše. Tu na dnu tog slepila: znao sam da je još uvek želim i da me ona takođe želi, našom divljom ljubavlju. („Kapi iz česme”)

U drugu grupu priča mogle bi se svrstati one koje govore o odnosu roditelj –(odraslo) dete ili se pak portretišu rođaci/rođake naratora sa kojima su oni u bliskoj vezi. Ovaj je tip pripovetke nešto složeniji, jer se prepliću dva ili više vremena, od kojih je jedno vezano za uspomene (najčešće majčine), a drugo za spoljašnji svet kojeg starice više nisu svesne. Kao u nekom filmu, protagonistkinjama se pred očima nižu slike koje one čuvaju u sećanju („Fantomi u svesti moje majke”, „Vožnja s mamom”). Starenje i simptomi koji ga prate dati su dijalozima u kojima majka kao junakinja obe navedene priče detaljno upoznaje sina s porodicama nekadašnjih suseda, odnosno prizorima od pre više decenija koje pamti i poredi s onima koje trenutno posmatra kroz staklo automobila. Pri tome, uočavajući smisao za detalje iz daleke prošlosti, sin sa mnogo empatije i nežnosti učestvuje u dijalogu.

U tom smislu, tematski pomalo drukčija pripovetka, ali takođe sa fokusom na odnos majka–sin, jeste i „Poslednji poziv”. U ovoj dirljivoj priči narator, suspregnutih osećanja, vešto prepričava majčine izlete u Beograd iz Zrenjanina koje pomno prati. Njegov je odnos prema majci dvojak: dok sa jedne strane brine za nju, sa druge strane ne želi da remeti njenu intimu niti da se upliće u njene planirane aktivnosti, iako se one odvijaju u gradu u kojem on živi sa suprugom. Završna scena, u kojoj sin gotovo instinktivno pronalazi majku, te majčina vera u stabilnost i snagu njihovog odnosa ne mogu nikoga ostaviti ravnodušnim. Tako Vasa Pavković ispisuje neke od najlepših stranica savremene srpske književnosti koje govore o starenju i starim licima, ali i o humanom odnosu njihovih najbližih prema njima.

Nasuprot majci, stoji figura oca često prikazana kao emotivno distancirana ili su-kobljena sa detetom. Za odnos sa majkom „rezervisane” su godine zrelosti i emotivna bliskost, ali se o ocu, vlastitom, pripoveda sa vremenske distance („Daleki, daleki susret”), ili se priča bavi odnosom otac–sin, pri čemu je narator svedok neprijatnosti i grubih reči koje se razmenjuju („Moj prvi intervju”). Čak i u pripoveci „U klubu štampe” narator se dotiče teme razdvojenosti svog prijatelja sa sinom iz prvog braka, dok „prološka priča” „Daleki, daleki susret” kontrastira očev i majčin odnos prema deveto-

godišnjem sinu kroz prizore sa putovanja u Beograd, pri čemu se u njegovoj svesti događaju daleki susreti čoveka sa sobom kao dečakom. Lajtmotivi „Čovek se seća” i „Čovek misli” doprinose da se daljina prevaziđe, ali i da se objektivnije sagledaju očeva i majčina ličnost. Otac je, naime, okupiran ženama, bez namere da sinu na adekvatan način predoči žensko--muške odnose, za razliku od majke koja zajednička putovanja podređuje dečaku i njegovoj edukaciji:

U jednom momentu, dečak je rekao: – Tata, videli smo Ivu Andrića, a otac je odgovorio: – A ja sam se nagledao riba i ribica na keju – cereći se nekako neprirodno majci u lice.

Navedeni odlomak pokazuje srećan način na koji se pomenuta suspregnutost emocija koje dečak/čovek nosi u sebi nadovezuje na angažovani diskurs u kojem se patrijarhat ispoljava u svom punom obliku, te čak postaje prihvatljiv za dečaka:

Sve te zagonetne, zatajene očeve rečenice pretežno su se ticale lepih žena, a dečak je vremenom shvatao njihov smisao, i smešio se u sebi, čuvajući od majke i primisao na slične stvari.

Vasa Pavković gotovo po pravilu bira prvo pripovedačko lice, a kada to ne čini, njegov se susret sa naratorom odvija tako da se formira skaz, tj. glas, koji se obraća sagovorniku pripovedajući o sebi. Neretko, radi se o priči u priči u kojoj narator okvirne pripovetke komentariše događaje o kojima sluša ili čak biva njihovim svedokom:

- *Dragi prijatelju, prvi put se vidimo, ali sve što sam Vam ispričao tačno je od reči do reči – gledao me je pravo u oči, s izrazom koji dobija ljudsko lice kad saopšti neko više, fantastično saznanje, sa nekakvom uzvišenošću u glasu za koju srpski jezik nema pravu reč.*
- *Vi znate da sam ja pisac, i to pisac priča – nasmejah se.*
- *Znam – reče glumac – pa sam Vam zato i ispričao ovaj svoj doživljaj.*
- *Imam kopirajt na priču – i dalje sam se šalio.*
- *Svakako, samo je napišite kako volite, ali razmislite o celini događaja.*

(„Teta Magin stan”)

Prirodnost i lakoća autorovog kazivanja, sa usredsređenošću na radnju i likove čine da priče doživljavamo na prislan način, puštamo ih da nas „uvuku” u svoju dimenziju i da izazovu snažne emocije. Prateći pripovedački rad Vase Pavkovića, imam utisak da je *Daleki, daleki susret* daleko, daleko nadmašio sve Pavkovićeve prethodne zbirke pripovedaka i da se s pravom može smatrati jednom od najboljih knjiga pripovedaka u proteklih nekoliko godina.